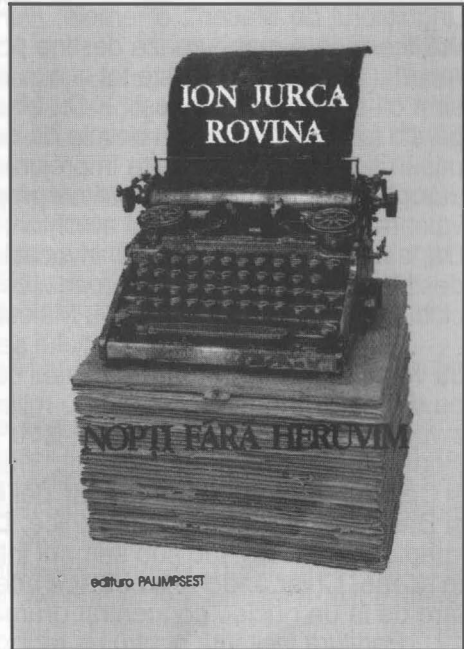

Avers și revers

Scriitorul timișorean Ion Jurca Rovina, cunoscut și din paginile acestei reviste ca prestigios cronicar, publică la editura Palimpsest din București, în 2009, un volum cu două piese de teatru, complet diferite ca registru și structură, intitulat **Nopti fără heruvim**. E și denumirea uneia dintre piese, dedicată poetului rus Serghei Eșenin și dramei lui existențiale, cu evidentă turnură biografică, în timp ce a doua, ce se identifică sub denumirea cam bizară *Oul natal*, se prezintă, în concepția autorului, ca o „comedie naiv-alegorică”. Naivă, dar și cu personificări derutante, gen *Fantomul*, personaj principal, a cărui identitate se poate deduce din îmbinarea cam ciudată a denumirii fantomă-om, dar a celui simbolic, *Prov*, prin indicația „fantomă-ou”, e de-a dreptul de natura perplexității. Adică un ou care se întrupează cu mâini și picioare din invizibil, și cu darul rostirii, care, dacă nu chiar ne înspăimântă, ne trimite în zona rebusistică? Ei, nu e chiar așa, dar diferența de opțiune dramaturgică e contrastantă la cele două piese, ca la două fețe ale unei medalii, cu *avers și revers*.

Cu un citat din Maxim Gorki, ca motto – „*Și viața și moartea lui sunt o mare operă de artă*”, autorul își propune, sensibilizat, o schiță cronologică a destinului fascinant și aventuros al poetului Eșenin, atras de vibrația unică a poeziilor sale și peregrinările multiple prin destinații diverse geografic și sentimental pasagere. „Am citit poeziile lui Eșenin, memorând versuri datorită sunetului lor aparte”, zice scriitorul și spre edificare contopește între ghilimele în textul său strofe și versuri ale poetului. „*Pădurile de vântul lui octombrie vor fi roase curând/Și-un singur drum duce-n livezile aurolate./Poetul a venit pe-acest pământ/Ca să cunoască totul și să plece cu mâinile goale*”. Evocarea dramatică se produce în patru părți și 45 de scene, de la prima (localizată într-o cafenea din Petersburg, cu un Eșenin de 20 de ani, „angelic, vesel” – „aici se sfințesc poezii”, zice el, mângâiat de o față „albă ca un mesteacăn”) la ultimele, în decembrie 1928, tot la Petersburg, într-un hotel, înainte de sinucidere, după confesiunea cu un amic – „Dar cu lira ce facem? S-o punem să cânte teze și teme? Am încercat. Cuvântul mi le respinge”. Autorul numește semnificativ cele patru părți, pentru cronologia evocării, „Heruvimul”, prima („*Cânt și-mi joc soarta și viața. Heruvim, vagabond și tâlhar*”), „Profet și huligan”, a doua („*Huligan sunt, vântule, ca și tine*”, recita el, aprins, „ca un zeu... *glasul ca vântul prin sălcile de la Konstantinovo*”), a treia, „În umbra gloriei” (fascinat de Isadora Duncan, dansatoarea al cărei trup „*i se sculptează în unduiră*”, mai în vârstă cu 17 ani, se căsătorește și călătorește prin Europa „legat de ea cu șalul, cu dansul și paharul, fascinat cu gloria”; a ei, firește), partea a patra, „Hăituirea” („*M-am întors în Rusia, iubind-o și mai mult, n-am vrut să putrezesc cântind prin Europa*” – și „cel mai grozav poem” al său: „*ani cumpliți, ani aspri! Cine poate/Să-i descrie? Cum pot fi redați? Auzi ră bolțile-n palate/Suduind de mamă pe soldați*”). Domnul Rovina îmbină ingenios evocarea destinului de tumult al eroului său cu opera excepțională, conțurând-o atent, cu evidentă admirație și relevanță, în episoade scurte, fugare, cu darul portretizării vii, esențiale. Numai că sunt prea multe, excesiv fragmentate, în dauna unei concentrări pe flăcărilor unui dramatism mai din adânc, interior.

Dar distingem un motiv care devine pretext alegoric pentru cealaltă piesă, *Oul natal*. Spune Esenin: „*M-am certat cu Dumnezeu în oul cuvântului [...] Simt că mă scufund... Și clocesc oul cuvântului*”. Sugestia oului e multiplă la domnul Rovina și în jurul ei creează un pamflet acid și grotesc al corupției actuale care ne macină sufletele cu demență politică și cinică aroganță. E cealaltă piesă, zisă „naiv-alegorică”, în care alegoria predomină și se extinde amețitor asupra celor mai banale schimburi de replici. Cadrul scenografic al primei scene configurează un Ou imens – cu „o” mare, indică autorul –, care adăpostește birourile unei bănci. Și primele replici se succed între personajul socotit a fi „fără identitate” (dar cu secretară), *Fantomul*, *Ileana (secretara)* și două întruchipări invizibile (*gnomi*, *spirduși*, *clowni*), *Pil* și *Prov.* „FANTOMUL (voce rezonantă): Oul! – *Ileana*: Oul! Oul! Ouuu! – *Pil* (parcă trezindu-se): Iar oul! – *Prov.*: E ora... Și n-a sosit oul. *Ileana*: Vine. Cu avionul. – FANTOMUL: Înghit avionul! – *Ileana*: E deasupra Europei. – FANTOMUL: Înghit Europa! – *Ileana*: Prea devreme. – *Pil*: Înțelegei ceva, *Prov*? – *Prov.*: De ce stăm aici? Să dăm de fir...”. Prea devreme să înțelegem ceva e și pentru noi, dar oarece presupuneri putem contura din acest dialog încifrat, cu personaje ambigue și invizibile unele: că e așteptat, anume, cineva nedorit, care vine cu avionul, cel deranjat de perspectivă e în stare să înghită (să acapareze) pasărea aeriană și continentul întreg deasupra căruia zboară, doi agenți secreți trebuie să dea de „firul” întâmplării. Acțiunea fantezistă e structurată pe patru capitole, patru părți – două la sediul băncii, figurat în oul imens (prima și a treia; dar de ce a treia are acum „deschidere spre sală”? prima nu avea?), două pe un ponton în Deltă („Soarele sărută buzele Deltei. Și-i dăruiește razele [...] Cu bărci de lumină...”). Și are în vedere afacerile – din umbră – ale unor înavuțiți („Salivez legi, strig vânzări, semăn concesionări, mișc pământuri... și vin ouăle pe bandă” – FANTOMUL), chiar o așa-zisă „Societate a fantomelor de afaceri”, cele care, normal, se feresc de lumină și unde n-au ce căuta sentimentele („Sufletul te falimentează”); are în vedere, de asemenea, relațiile de asociere, cele competitive, rivalitatea („când e înfruntare, înfruntare, când e haită... Poftă de înghițit să fie”). Înghițire lacomă, desigur, nesătulă („Câte-o halcă de fiecare – vreun hotel, vreo sută de hectare, niscaiva lacuri, ceva pădure, elicopterul... Avionul”) – cum s-ar zice, lac să fie, că broaște-s destule. *Fantomul* e numit chiar, la un moment dat, „înghițitorul de afaceri”; o femeie, *Hermena* – zisă și *Hermia*, *Hermiona* – e un fel de vrăjitoare care manevrează destine politice, promovează miniștri, intervine în decizii, i-a recrutat pe agenți, „e peste tot și niciunde”. Mai apar *Tonton*, om de afaceri („Abia acum simt că-s pe-o apă cu pești ... Cu afaceri dubioase, murdare”) și *Bassman*, director de bancă („pentru țară avem nevoie de oul de... pasărea aia... măiastră”). De oul măiestrei păsări se vorbește și în alte împrejurări, când, de pildă, *Hermena* dă o soluție cu un ou european de valoare, iar *Fantomul* propune: „Uite, îți dau ție oul de Pasăre Măiastră... Ce valoare mai mare decât oul autohton, da, oul natal?”. Oul clocit de Pasărea Măiastră? Da, asta ar fi sugestia titlului, invocată în final și de cei doi nevăzuți, cu regrete față de destinul vitreg autohton: „Doamne... ce țară frumoasă!... Pasăre Măiastră... Intoarce-te la cuib/Și îți clocește iarăși oul tău Măiestru”.

Sugestiv, firește, motivul oului se rarefiază în asocieri excesive cam ca insul luat cu vorba; după locul natal și sensul cuvântului, după situație, funcționarea guvernului, ou de minozaur, platou marin-ou miliardar etc. Apar expresii gratuite, forțate – „să mă invizibilizez și eu”, „ce cuplu fin-istru” –, unele de gang – „pildulică”, „puldălică”, „la-i întins colacul, o să-ți ceară cracul.” Transferul spre basm, cu întruchipări de Făt-Frumos și Cosânzeana, pare spectacular, dar e puțin relevant, ca și identificarea unora în Zmeu și Balaur, cu similitudini îndoielnice. Domnul Rovina are replică scurtă aici, cu tâlcuri imediat amendate sau sub semnul întrebării, e alert, cu desfășurare rapidă, elocventă în scene. Chiar anacronice. Dar e aceeași tendință constant centrifugară, de îndepărtare de la un nucleu concentrat dramatic pe un sens prioritar, pe o idee.

Partitură incitantă pentru un regizor cu fantezie modernă, dar gândire nesofisticată.